

Açık Bilim ve Açık Erişim

Yaşar Tonta

Hacettepe Üniversitesi

Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü

yunus.hacettepe.edu.tr/~tonta/tonta.html

yasartonta@gmail.com

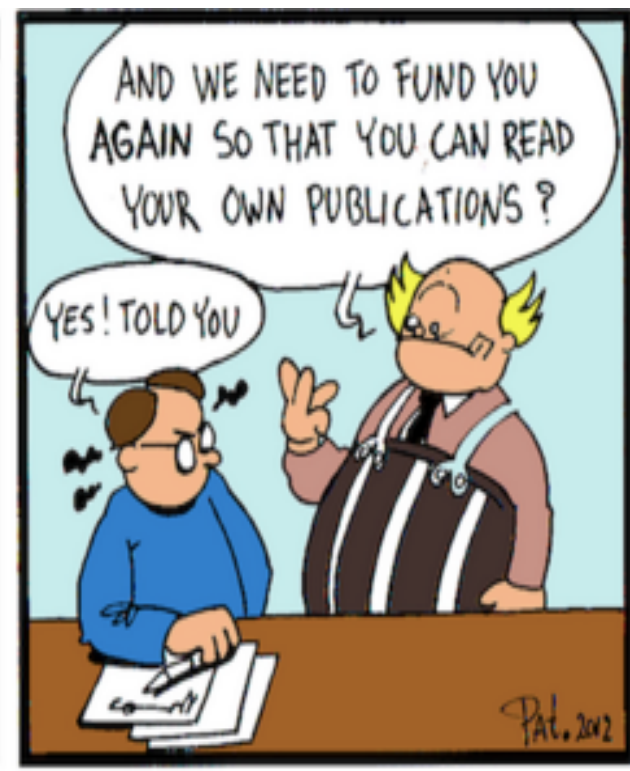
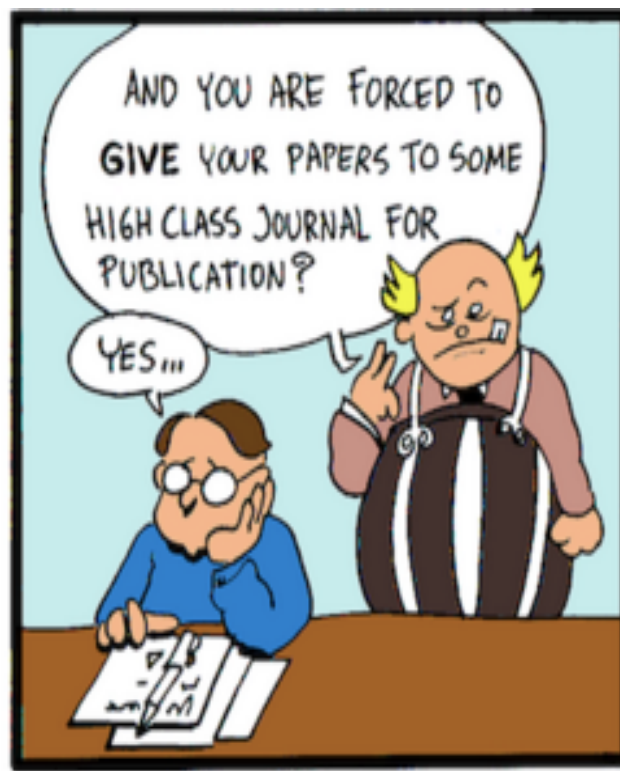
@yasartonta

Işık Üniversitesi, 30 Mart 2016, İstanbul

Plan

- Sorun nedir?
- Bize ne?
- Ne yapabiliriz?

Sorun nedir?

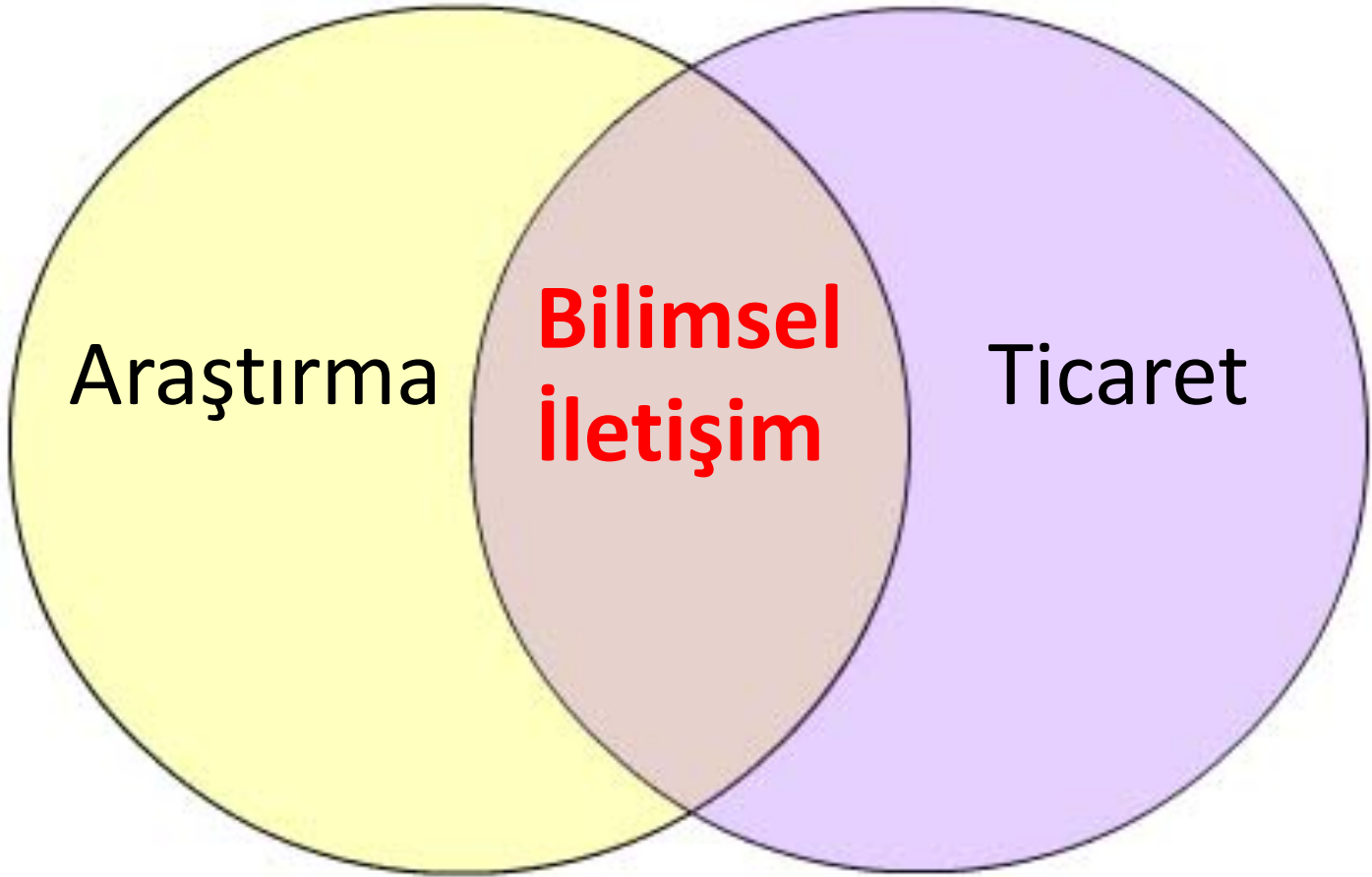

Patrick @hochstenbach

Bilim ve Araştırma

- Kamu desteği
 - Araştırma ve yazma
 - Kalite denetimi ve editörlük (**yayıncılara ücretsiz**)
- Yayın haklarının yayıncılara **bedava** devri
- Ama yayımlanan makaleler gene aynı araştırmacılara (ve vatandaşlara) **ücretli**
- **Aynı ürüne üç kez ödeme yapıyoruz.**

Niçin?

Bilimsel yayıncılık yaklaşık 25 milyar dolarlık bir küresel pazar

Size ne?

Bilim-Ticaret İlişkisi

- Her zaman toplum yararına işlemiyor (Stavudine ve Yale Üniv. örneği)

Le Monde diplomatique

ENGLISH EDITION

IMD

[ABOUT](#) [ARCHIVES](#) [SUBSCRIBE](#) [DONATE](#) [FOLLOW US](#)

[Diplomatic Channels](#)

YALE SHARES PROFITS FROM AIDS DRUGS

The high cost of living

The world's largest pharmaceuticals company, Pfizer, and 10 others have promised to give the US Congress General Accounting Office all the data it needs to check drug prices. Like Europe, the US is concerned about the massive profits made by the pharmaceuticals industry. In rich countries, the laboratories' pricing policies are a scam; in poor countries, they are preventing most people from getting treatment. Stavudine, used to treat Aids, is the perfect demonstration of what is wrong with the system. It hugely profits its makers – and Yale University, where it was researched.

BY PHILIPPE DEMENET

The new building close to the Medical School not far from the medieval-style colleges and libraries of Yale University in New Haven, Connecticut, should really have been called the Stavudine Building since half the \$176m it cost to build came from the profits of the drug.

February 2002

- Old Italy, new facism
- Why Israel still needs Arafat
- Conducting catastrophe *
- The high cost of living**
- Drug deals in Europe *
- Enron: Elvis lives *
- Argentina's nouveaux pauvres *
- Ten days that shook the World Bank
- Bad debts *
- Xinjiang: China's wild west *
- Minorities in China *
- Central Asian fundamentalism *
- Russia's nuclear sewer *
- Who exports this stuff? *
- Where the dirt is *
- Senegal: rap and wait *

Patentler

- Buluşların kullanımını ve yenilikleri kısıtlıyor
 - Nanoteknoloji örneği (1600 patent)

Nano Today (2013) 8, 339–341

Available online at www.sciencedirect.com

SciVerse ScienceDirect

journal homepage: www.elsevier.com/locate/nanotoday

NEWS AND OPINIONS

Open-source nanotechnology: Solutions to a modern intellectual property tragedy

Joshua M. Pearce^{a,b,*}

- “The tragedy of anticommons” (Michael Heller)

Telif Hakları

- Kopyalamayı ve veri ve metin madenciliğini (TDM) yasaklıyor
- Oysa dijital ortamda kullanım kopyalamaya dayalı
- Büyük veri analizi için TDM şart

Dahası . . .

- Bilimsel bilgi ve buluşlar “kamu malı”
- Kamu malı
 - Değeri azalmadan başkalarıyla paylaşılabilir (non-rivalrous)
 - Sadece belli bir grubun kullanımıyla sınırlamak zor ve maliyetli (non-excludable)

Ne yapabiliriz?

Açık Bilim

- Araştırma çıktılarına (bilimsel yayınlar ve veriler) ve süreçlerine (yöntem ve araçlar) herkesin serbestçe erişmesini, bunların ortak kullanımını, dağıtımını ve üretimini kolaylaştıran bilim uygulaması

Açıklık

“Açıklık bilimin ve bilim yapmanın normatif özüdür. Açıklık sonuçların bilimsel ve pratik uygulamalar için tekrarlanmasının, doğrulanmasının ve yeniden kullanılmasının ön koşuludur.

-- Dr. **Falk Reckling**, Avusturya Bilim Fonu (FWF)
Stratejik Analizler Bölümü Yöneticisi

Açık Bilim Örnekleri

- Bilgisayar (J. Von Neuman)
- Web (T. Berners-Lee)
- İnsan Genomu Projesi (F. Collins)
- Serbest ve açık kaynak kodlu yazılımlar (R. Stallman, L. Torvalds)
- Wikipedia (Jimmy Wales)
- . . .

Açık Bilim Ne Vaad Ediyor?

- Kısa vadede saydamlık, açıklık, bütünlük, kapsayıcılık ve işbirliğini geliştirme
- Uzun vadede daha etkili, kaliteli, güvenilir, toplumun gereksinimlerini karşılayan, birlikte yaratma ve açık yeniliği besleyen bilim

Açık Erişim

- Kamu kaynaklarıyla desteklenen araştırmalardan üretilen yayınların tam metinlerine ve verilere çevrimiçi ücretsiz erişim
- Açık erişim = Okuma, indirme, kopyalama, dağıtma, yazdırma, bağlantı verme, dizinleme, metin madenleme, vd.

Açık Erişimin Yararları

Açık Erişimin paydaşları

- Fon sağlayıcılar
- Araştırma kurumları
- Araştırmacılar
- Vatandaşlar
- Kurumsal arşivler/veri merkezleri
- Yayıncılar

Açık Erişim Nasıl Gerçekleştirilebilir?

- Kendi yayınını arşivleme (Yeşil yol)
 - “Okur öder” modeli
 - Kurumsal arşivler
 - Depolama (üst veri + tam metin + veriler)
 - Ambargo süreleri (6-12 ay)
 - Erişime açma
- Açık erişim dergiler (Altın yol)
 - “Yazar öder” modeli
 - Yayınlandığı andan itibaren herkese açık
 - Karma dergiler

Açık Erişim Politikaları

- Fon sağlayıcı AE politikaları
 - AB (7ÇP, Ufuk2020: Yayınlar ve verilere açık erişim)
 - ABD (Şubat 2013)
 - Diğer ülkeler (Portekiz, İspanya, İtalya, vd.)
- Araştırma yapan kurum AE politikaları

**Fon Sağlayıcılar için Açık Erişim
Politikası Geliştirme ve Uygulama
İlkeleri ve Örnek Politika**

Araştırma yapan ve
destekleyen kurumlar için

MedOANet
Açık Erişim
Politikaları
Uygulama İlkeleri
www.medoanet.eu

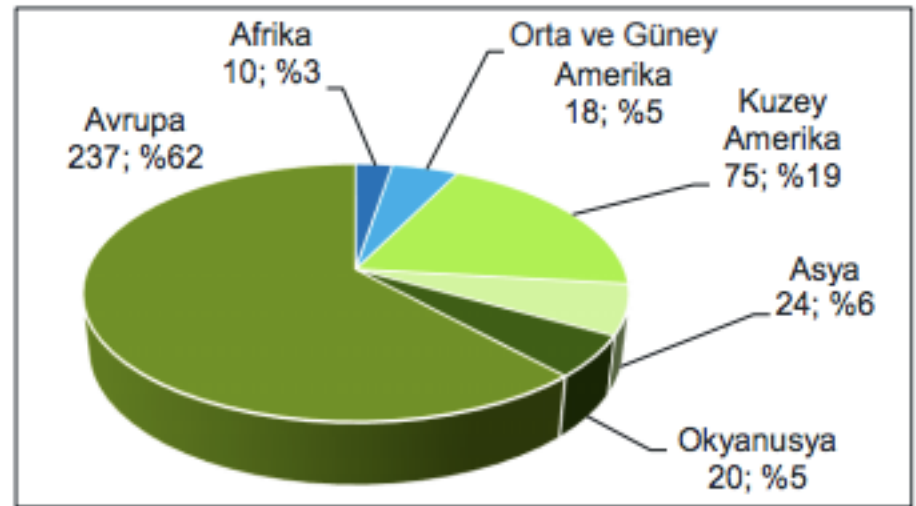
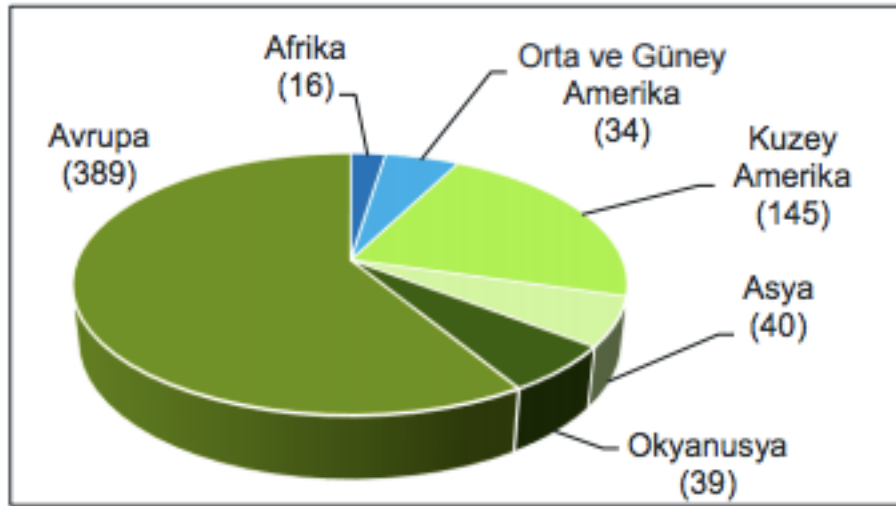
**Araştırma Yapan Kurumlar için Politika Geliştirme ve Uygulama,
Politikanın Etkinliği ve Uyumu için Pratik Bilgiler**

Yazar: Mafalda Picarra, Jisc

Gözden geçirenler: Alma Swan, EOS ve Marina Angelaki, EKT

Ekim 2015

Açık Erişim politikası sayısı (solda) ve zorunlu politikalar (sağda)

Açık Erişim Politikalarının Etkinliği

Politika unsuru	Pozitif ilişki	Anlamli ilişki
Makalelerin depolanması zorunludur	☐	☐
Depolamadan feragat edilemez	☐	☐
Makalelerin depolanması araştırma değerlendirme (performans değerlendirme) ile ilişkilendirilir	☐	☐
Makalelere Açık Erişim zorunlu olmalıdır	☐	
Politika yazarların belli haklarının saklı olduğunu şart koşuyorsa bundan feragat edilemez	☐	

Türkiye’de Açık Bilim ve Açık Erişim

- Henüz Açık Bilim düzenlemeleri yok (TÜBİTAK Açık Bilim Komitesi, 2015--)
- Fon sağlayıcıların Açık Erişim politikaları yok
- Açık arşivlerdeki (66) kaynak sayısı kısıtlı (<150K kayıt)
- Araştırma kurumlarının Açık Erişim politikaları zorunlu değil (31)

Açık Bilimin ve Açık Erişimin Önündeki Engeller

- Politika ve alt yapısı eksikliği
- Standart ve mevzuat eksikliği
- Yeni yayın biçimlerine olan güvensizlik
- Bilgi ve farkındalık eksikliği
- Araştırmacılar için teşvik eksikliği
- Değişime direnç

Açık Bilim ve Açık Erişim

Yaşar Tonta

Hacettepe Üniversitesi

Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü

yunus.hacettepe.edu.tr/~tonta/tonta.html

yasartonta@gmail.com

@yasartonta

Işık Üniversitesi, 30 Mart 2016, İstanbul